

ГАРАНТІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ОСІБ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НИХ

GUARANTEES OF LAND RIGHTS OF COMBATANTS AND PERSONS EQUATED TO THEM

Вовк А.О., аспірант

*Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*

Стаття присвячена аналізу гарантій земельних прав учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, передбачених законодавством України. Визначення терміну «гарантії», який вживається, але не розкривається у земельному законодавстві, має спиратися на такі наявні дефініції як – «земельні відносини», «суб'єкти земельних відносин», а також «завдання земельного законодавства». При цьому в основі гарантій має лежати зобов'язання суб'єкта, який гарантує, взяти на себе відповідальність за забезпечення і захист права суб'єкта, для якого це право встановлено законом.

Повна відсутність в розділі «Пільги ветеранам війни та гарантії їх соціального захисту» Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» поняття «гарантії» є наслідком неузгодженості у його розумінні, яке трактується у тексті то як тотожне із поняттям «пільги» то як відмінне. Крім того, існує й міжгалузєва колізія, за якою у соціальному законодавстві першочергове відведення земельних ділянок розглядається як гарантія соціальної пільги учасникам бойових дій, а у земельному законодавстві як набуття права на землю шляхом безоплатної приватизації земельних ділянок. Проведений аналіз приписів Земельного кодексу України, засвідчив відсутність у них вживання терміну «першочергове», що пов'язане у соціальному законодавстві із відведенням земельних ділянок учасникам бойових дій.

Аргументовано, що категорія «пільги», що вживається у соціальному законодавстві по відношенню до земельного права учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, характеризується наступними ознаками: – надання додаткових матеріальних та соціальних благ і послуг; – надання переваг порівняно з іншими громадянами; – звільнення від виконання окремих обов'язків та/або надання додаткових прав, порівняно з правами інших суб'єктів; – функціонально призначені для підвищення результатів та активності діяльності, а також забезпечення відновлення працездатності; – поліпшення становища за рахунок скорочення обсягу прав у інших осіб. Виявлено дискусійні та проблемні аспекти інституту гарантій земельних прав учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них.

Ключові слова: гарантії, земельні права, учасники бойових дій, особи, прирівняні до них, земельна ділянка, пільги, соціальний захист.

The article analyzes the guarantees of land rights of combatants and persons equated to them provided for by Ukrainian legislation. The definition of the term "guarantees", which is used but not disclosed in land legislation, should be based on such existing definitions as "land relations", "subjects of land relations", and "tasks of land legislation". At the same time, guarantees should be based on the obligation of the guarantor to assume responsibility for ensuring and protecting the right of the entity for which this right is established by law.

The complete absence of the concept of "guarantees" in the section "Benefits to war veterans and guarantees of their social protection" of the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection" is a result of inconsistencies in its understanding, which is interpreted in the text as identical to the concept of "benefits" or as different. In addition, there is an inter-sectoral conflict, whereby social legislation considers the priority allocation of land plots as a guarantee of social benefits for combatants, while land legislation considers it as the acquisition of land rights through free privatization of land plots. The analysis of the provisions of the Land Code of Ukraine showed that they do not use the term "priority", which is associated in social legislation with the allocation of land to combatants.

The author argues that the category of "benefits" used in social legislation in relation to the land law of combatants and persons equated to them is characterized by the following features – provision of additional material and social benefits and services; – granting advantages compared to other citizens; – exemption from certain obligations and/or granting additional rights compared to the rights of other entities; – functionally intended to improve the results and activity of activities, as well as to ensure the restoration of working capacity; – improving the situation by reducing the scope of rights of other persons. The author identifies controversial and problematic aspects of the institution of guarantees of land rights of combatants and persons equated to them.

Key words: guarantees, land rights, combatants, persons equated to them, land plot, benefits, social protection.

Постановка проблеми. Державна політика соціального захисту учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них (далі – УБД) розглядається в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [1] (далі – закон про СВВ) як цілеспрямована, системна діяльність органів державної влади (далі – ОДВ) щодо забезпечення соціального захисту УБД шляхом надання їм пільг і гарантій соціального захисту відповідно до законодавства. Зокрема це стосується і земельних прав УБД, адже відповідно до п. 14 ст. 12 закону про СВВ, їм надається така пільга як першочергове відведення земельних ділянок.

Гарантії прав і свобод УБД, якщо виходити з положень ст. 3 Конституції України, визначають зміст і спрямованість діяльності держави. При цьому, гарантується також і право власності на землю. Це право набувається і реалізується громадянами виключно відповідно до закону [2].

В цьому відношенні земельне законодавство не виокремлює УБД в окрему категорію суб'єктів для безоплатної приватизації земельних ділянок, загальний порядок якої для всіх громадян передбачений Земельним кодексом України (далі – ЗК України) [3, ст. 118].

Втім, питання реалізації прав УБД на землю залишається актуальним і одночасно складним з точки зору фактичної реалізації, що обумовлено обмеженістю такого національного багатства, як земля, і спонукає до пошуку балансу між економічним і соціальним [4]. Тож, дослідження і аналіз гарантій земельних прав УБД, передбачених законодавством України, вбачається надзвичайно важливим науковим напрямом вітчизняної юриспруденції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказана актуальна проблема була предметом розгляду, в першу чергу, державних діячів і громадських активістів, а також правників-практиків, оскільки норма про першочергове відведення УБД земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва була присутня в законі про СВВ з моменту введення його в дію, тобто з 01.01.1994 р., та, в силу своєї суспільної гостроти, перманентно висвітлювалася у засобах масової інформації. Не оминули увагою дану тему й науковці, зокрема, це – В. Алещенко, І. Боллобаш, І. Бородин, В. Борсай, О. Верба, С. Гришак, В. Кириленко, Р. Кірін, І. Корапатнік, І. Костяшкін, П. Кулинич, Т. Курман, В. Носік, О. Опанасенко, В. Пашиньський, Т. Харитонова та інші.

Серед останніх публікацій можна відмітити ґрунтовну статтю Д. Коломійцевої та Т. Саркісової, в якій виявлені ключові проблеми механізму гарантування та реалізації права на землю УБД та сформовані пропозиції щодо можливих шляхів їх вирішення. Висловлено думку, що чинне законодавство України, як і зареєстровані законопроекти, не забезпечують ефективного механізму реалізації права на безоплатну приватизацію земельної ділянки УБД, закріплюючи, по суті, тільки соціальну відповідальність ОДВ, яка не є гарантією пріоритетного права УБД на отримання земельної ділянки [5, с. 127].

В іншій публікації, що вийшла ще до введення в Україні воєнного стану, автори, аналізуючи чинне законодавство, яке регулює питання надання земельних ділянок громадянам, які мають статус УБД, з'ясували, що держава та ОДВ, на жаль, не несуть юридичної відповідальності за незабезпечення прав громадян, які мають статус УБД, на відведення земельних ділянок, що є одним із приводів недотримання соціальної справедливості. Відсутні механізми притягнення до відповідальності представників ОДВ та органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) за незабезпечення прав громадян, які мають статус УБД, на відведення земельних ділянок, що спонукає недобросовісних посадових осіб на створення корупційних механізмів [6, с. 135].

Однак, у наведених та багатьох інших дослідженнях і публікаціях за обраною тематикою, як уявляється, в них не у повній мірі була зосереджена увага на розкритті особливостей гарантій земельних прав УБД, що робить її актуальною для подальших наукових пошуків.

Метою дослідження є аналіз, передбачених законодавством України, гарантій земельних прав учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них.

Виклад основного матеріалу. Україна однією з перших на пострадянському просторі закріпила систему екологічних прав та їх гарантій у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7, ст. ст. 9, 10]. Зокрема, суб'єктний склад та зміст гарантій, передбачених законом екологічних прав громадян представлено у таблиці 1.

Таблиця 1
Суб'єктний склад та зміст гарантій екологічних прав громадян

№	Суб'єкт гарантії	Зміст гарантії
1.	держава	проведення широкомасштабних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища (далі – НПС);
2.	центральні органи виконавчої влади (далі – ОВВ), підприємства, установи, організації	здійснення технічних та інших заходів для запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на НПС, виконання екологічних вимог при плануванні, розміщенні продуктивних сил, будівництві та експлуатації об'єктів економіки;
3.	громадські організації та громадяни	участь у діяльності щодо охорони НПС;
4.	держава, громадські організації та громадяни	здійснення державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону НПС;
5.	держава, підприємства, установи, організації	компенсація в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону НПС;
6.	держава	невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону НПС;
7.	держава	створення та функціонування мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації;
8.	держава, центральні ОВВ	припинення в порядку, встановленому законом про охорону НПС та іншим законодавством України, діяльності, що перешкоджає здійсненню права громадян на безпечне НПС та інших їх екологічних прав

Віднесення низки екологічних прав та обов'язків до галузевого виду класифікації запропоновано В. І. Андрейцевим, на думку якого такі права, зокрема й право на здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів, можуть бути реалізованими переважно за допомогою правових норм екологічного права і законодавства як самостійної галузі [8].

М. Краснова та Ю. Краснова припускають, що це саме так, адже засоби забезпечення екологічної безпеки визначаються екологічним законодавством. Або ж реалізація права природокористування визначається природоресурсним законодавством – земельним, водним, надровим тощо [9, с. 25].

Р. Кірін, справедливо відзначив, що однією зі стратегічних цілей, на досягнення яких спрямована сучасна державна екологічна політика, є забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України [10, с. 24]. Серед її головних завдань визначено: 1) зменшення негативного впливу процесів урбанізації на НПС; 2) припинення руйнування НПС у межах міст, зокрема: 2.1) недопущення необґрунтованого знищення зелених насаджень у межах міст під час виконання будівельних чи інших робіт; 2.2) недопущення незаконного відведення земельних ділянок, зайнятих зеленими насадженнями, під будівництво.

Власне забезпечення гарантій прав на землю, як це передбачено п. г ст. 5 ЗК України, є одним із принципів, на яких базується земельне законодавство. При цьому у публікаціях науково-консультаційного та інформаційно-довідкового характеру поширена теза про те, що земельне законодавство або ж навіть ЗК України розглядає термін «гарантії» як «дії, спрямовані на забезпечення прав на володіння, користування та розпорядження землею всіх без винятку суб'єктів, які є учасниками земельних правовідносин». Хоча аналіз змісту як кодифікованого акту так і інших нормативно-правових актів (далі – НПА) земельного законодавства не дає підстав для подібного твердження.

В той же час, якщо інтегрувати в одне поняття термін «земельні відносини» (суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею), «суб'єкти земельних відносин» (громадяни, юридичні особи, ОМС та ОДВ), а також «завдання земельного законодавства», яке задеклароване як регулювання земельних відносин з метою забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, раціонального використання та охорони земель, то згаданий вище зміст терміну «гарантії» не можна розглядати як хибний.

У більш загальному розумінні термін «гарантія» варто пов'язати із його визначенням у п. 34 ст. 2 Регламенту Європейського Парламенту і Ради [11], з якого можна виокремити такі ознаки цього терміну:

- письмове зобов'язання взяти на себе відповідальність;
- відповідальність може бути взята повністю або частково;
- відповідальність береться за зобов'язання третьої сторони або за успішне виконання цією стороною її зобов'язань;
- відповідальність береться у разі настання події, що є підставою для застосування такої гарантії.

Закон про СВВ, який класифікаційно відноситься до соціального законодавства, також містить розділ, присвячений пільгам ветеранам війни та гарантіям їх соціального захисту (розділ 3). Тобто, з назви цього розділу слідує, що він має містити положення про: а) пільги для УБД; б) гарантії соціального захисту УБД. Натомість аналіз його змісту свідчить про те, що в ньому розглядаються виключно пільги та інші виплати, диференційовані по статтям за певними категоріями суб'єктів: – УБД та особи, прирівняні до них; – особи з інвалідністю внаслідок війни; – учасники війни; – сім'ї загиблих (померлих) вете-

ранів війни, Захисників і Захисниць України; – особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною. Повна відсутність в цьому розділі поняття «гарантії» можна пояснити тим фактом, що в законі про СВВ поняття «пільги» та «гарантії» вживаються іноді як тотожні. Підтвердження цього є застосування у цьому законі фрази «пільги та інші соціальні гарантії» (наприклад, ст. ст. 3-1, 16-1). Хоча в деяких інших статтях вживаються словосполучення «пільги, переваги та соціальні гарантії» (ст. 1), а також «пільги і гарантії» (ст. 1-1). При цьому ст. 12 закону про СВВ, якою й встановлено першочергове відведення земельних ділянок для УБД, має назву «Пільги УБД та особам, прирівняним до них». Тож, зазначене суб'єктивне земельне право УБД слід вважати, виходячи з цих приписів соціального законодавства, пільгою, а точніше – земельною пільгою. Відтак, логічним є висновок про те, що у соціальному законодавстві першочергове відведення земельних ділянок розглядається як гарантія соціальної пільги УБД, а у земельному законодавстві – це набуття права на землю шляхом безоплатної приватизації земельних ділянок. При цьому слід додати, що у ЗК України взагалі не вживається слово «першочергове». Таке поняття як «черговість» застосовується в окремих випадках стосовно: – освоєння земельних ділянок (ч. 3 ст. 66); – розгляду документації із землеустрою (ч. 10 ст. 118); – переважного права купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення (ст. 130-1).

Єдиний припис, в якому наявний зв'язок між ЗК України та законом про СВВ, є ч. 3 ст. 134, в якій встановлено, що земельні торги не проводяться при безоплатній передачі земельних ділянок особам, статус УБД яким надано відповідно до п. п. 19-21 ч. 1 ст. 6 закону про СВВ.

В той же час, у іншому законодавчому акті, що за парламентською юридичною класифікацією віднесений до законодавства про оборону [12], у ст. 1-2. «Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей» встановлено, що військовослужбовці користуються усіма, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами: а) правами і свободами людини та громадянина; б) гарантіями цих прав і свобод. Крім того, у зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом: – пільги; – гарантії; – компенсації. Тобто, очевидним є диференційований підхід до категорій «пільги» та «гарантії». Більше того, п. 6 ст. 12 цього ж закону передбачає право певних категорій військовослужбовців на одержання земельної ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд в населених пунктах, обраних ними для проживання з урахуванням встановленого порядку. При цьому закон зобов'язує ОМС надавати земельні ділянки та в межах визначених законом повноважень допомогу в будівництві військовослужбовцям, якщо вони виявили бажання побудувати приватні житлі будинки.

Слід відмітити, що поняття «пільги», попри широке застосування, не розкривається у вітчизняному законодавстві, хоча, по-перше, як соціально-економічна категорія, вони передбачають надання додаткових матеріальних та соціальних благ і послуг залежно від різних чинників. По-друге, переваги, що надаються особі (категоріям осіб) порівняно з іншими громадянами, як правило, мають бути встановлені законодавством або іншими НПА. По-третє, пільги мають дуалістичний зміст, як то: – звільнення пільговика від виконання окремих обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів; – надання пільговику додаткових прав, порівняно з правами інших суб'єктів. По-четверте, пільги мають стимулюючу (підвищення результатів діяльності), відтворювальну (забезпечення відновлення працездатності) та виховну (підвищення активності діяль-

ності) функції. По-п'яте, пільги – це завжди поліпшення становища особи-пільговика, яке відбувається за рахунок скорочення обсягу прав у інших осіб.

Відносно поняття «соціальні гарантії» слід зазначити, що у законодавстві воно також не розкривається, але зазвичай під ними розуміються матеріальні і юридичні запоруки, які забезпечують реалізацію соціально-економічних і соціально-політичних прав членів суспільства. Тобто, у загальному трактуванні йдеться про усне або письмове запевнення (заяву), що містить зобов'язання або намір виконати, здійснити що-небудь, забезпечити виконання чого-небудь, надати гарантії в чому-небудь.

Натомість соціальне законодавство оперує поняттям «державні соціальні гарантії», під якими маються на увазі встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими НПА, які забезпечують рівень життя не нижчий від життєвого мінімуму [13].

Ще однією складовою категорії «гарантії соціального захисту УБД» є власне поняття «соціальний захист», як забезпечення інституціями соціального захисту соціальних виплат, пільг, послуг, заходів та інших гарантій, передбачених для громадян законодавством, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством [14].

Дещо в іншому аспекті це поняття розуміється у Регламент Європейського Парламенту і Ради [15], а саме – усі інтервенції публічних або приватних організацій, спрямовані на те, щоб звільнити домогосподарства та фізичних осіб від тягаря, пов'язаного з визначеними видами ризиків або потреб, за умови відсутності одночасних взаємних або індивідуальних домовленостей.

Що стосується такого виду природоресурсних прав як права на землю, то їх гарантії закріплені у розділі 5 ЗК України, яким передбачено: – гарантії захисту прав на землю (глава 23); – гарантії відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам (глава 24); – гарантії вирішення земельних спорів (глава 25).

В аспекті теми дослідження найбільший інтерес являє собою перша група гарантій, встановлених земельним законодавством (ЗК України), що передбачає:

- 1) способи захисту прав на земельні ділянки (ст. 152);
- 2) гарантії права власності на земельну ділянку (ст. 153);
- 3) відповідальність ОБВ та ОМС за порушення права власності на землю (ст. 154);
- 4) відповідальність ОБВ та ОМС за видання актів, які порушують права власників земельних ділянок (ст. 155).

Також слід враховувати й положення ч. 4 ст. 2 закону про СВВ, відповідно до якої місцеві ради, підприємства, установи та організації мають право за рахунок власних коштів і благодійних надходжень встановлювати додаткові гарантії щодо соціального захисту УБД.

Як справедливо зазначають автори статті [16, с. 66], конкретизація правового регулювання відносин щодо забезпечення, гарантій реалізації, поновлення та захисту екологічних прав у національному законодавстві здійснюється, перш за все, у НПА концептуального та стратегічного характеру, прийняття яких є пріоритетом як для парламенту так і для уряду України. Натомість сфера регулювання земельних відносин, суб'єктами яких є УБД, наразі залишається такою, що має значний потенціал для вдосконалення.

Певною мірою припинення нормотворчого процесу цього напрямку має й об'єктивні причини, адже відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпе-

чення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [17] визначено особливості регулювання земельних відносин на час дії воєнного стану, серед яких, зокрема й укладення, виконання, зміни, поновлення і припинення договорів оренди землі та набуття права оренди, суборенди земельних ділянок в Україні або окремих її місцевостях, у яких введено воєнний стан, яке має здійснюватися з урахуванням п. п. 27 і 28 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України.

Втім, враховуючи суспільний резонанс соціального захисту УБД в сфері земельних відносин 23.01.2024 р. парламент отримав для ознайомлення проект закону про внесення змін до ЗК України щодо пільгового надання в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення (далі – СГП) державної і комунальної власності УБД [18].

Зазначений проект спрямований на забезпечення УБД додатковою пільгою у виді земельної ділянки СГП, що має на меті: а) покращення інтеграції в цивільне життя; б) отримання можливості виробляти агропродукцію; в) можливість передачі земельної ділянки в суборенду. При цьому масиви земель СГП державної та комунальної власності мають залишатися у власності держави та громад, із збереженням подальшої можливості здачі їх в оренду та наповнення відповідних бюджетів.

Таким чином, пропонується стратегія «win-win» («виграв-виграв»), «перемога без переможених»), яка дозволить забезпечити УБД земельними ділянками (або коштами, які втричі перевищують дохід від продажу), водночас не позбавляючи державу та громади права власності на земельні ділянки. Основними положеннями законопроекту є:

- встановлення пільгового механізму оренди земельних ділянок СГП державної та комунальної власності на період у 5 років після припинення або скасування воєнного стану;
- встановлення спеціального суб'єкта для оренди – УБД з-поміж осіб, статус УБД яким надано відповідно до п.п. 19-21 ч. 1 ст. 6 закону про СВВ;
- встановлення пільгової ставки оренди у розмірі 0,1 відсотка від нормативно-грошової оцінки земель за гектар (унормовується паралельним законопроектом про внесення змін до Податкового кодексу України № 10418);
- договори пільгової оренди будуть закладатися на 10 років;
- обмеження щодо суборенди таких ділянок не застосовується [19].

Відносно наведених намірів парламенту надати УБД додаткові земельні пільги варто звернути увагу на їх необґрунтований строковий характер, що є меншим від можливого, адже згідно із ч. 4 ст. 93 ЗК України максимальний строк оренди земельної ділянки не може перевищувати 50 років. Крім того, пропозиція законопроекту про визначення урядом порядку укладення договорів оренди земельної ділянки, взагалі видається хибною, оскільки вона протирічить положенню п. 5 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами України визначаються, серед іншого, засади використання природних ресурсів. Аналогічне вимога є й у ЗК України. Зокрема, йдеться про ч. 9 ст. 93, за якою відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються законом, тобто Законом України «Про оренду землі».

Не можна не відмітити також і наявність корупційної складової у відносинах з надання земельних пільг УБД. Нажаль є факти умисного виведення земельних ділянок чиновниками ОМС або ж іншими особами, за їх підтримки. При цьому, використовуючи соціальну вразливість УБД або членів їх сімей, скуповуються паспортні дані УБД з подальшим отриманням у власність значних площ земель державної або комунальної власності.

Нарешті, зазначу, що відповідальність ОВВ та ОМС за порушення права власності на землю (ст. 154 ЗК України)

в системі гарантій прав УБД на землю здебільше носить соціальний, декларативний характер і наразі не є дієвою складовою пріоритетного земельного права УБД.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз, передбачених законодавством України, гарантій земельних прав УБД, дав підстави підсумувати наступне.

1. Встановлено, що визначення терміну «гарантії», який вживається, але не розкривається у земельному законодавстві, має спиратися на такі наявні дефініції як – «земельні відносини», «суб'єкти земельних відносин», а також «завдання земельного законодавства», що можна розуміти як регулювання земельних відносин з метою забезпечення права на землю їх суб'єктів і раціонального використання та охорони об'єктів. При цьому в основі гарантій має лежати зобов'язання суб'єкта, який гарантує, взяти на себе відповідальність за забезпечення і захист права суб'єкта, для якого це право встановлено законом. На земельні права, як різновид екологічних, поширюються суб'єктний склад та зміст їх гарантій.

2. Виявлено, що в розділі закону про СВВ, яким регулюються відносини щодо пільг і гарантій соціального захисту для УБД, розглядаються виключно пільги та інші виплати, диференційовані по статтям за певними категоріями суб'єктів. Повна відсутність в цьому розділі поняття «гарантії» є наслідком неузгодженості у його розумінні, яке трактується у тексті то як тотожне із поняттям «пільги» то як відмінне. Крім того, існує й міжгалузева колізія, за якою у соціальному законодавстві першочергове відведення земельних ділянок розглядається як гарантія соціальної пільги УБД, а у земельному законодавстві – це набуття права на землю шляхом безоплатної приватизації земельних ділянок.

3. Проведено аналіз приписів ЗК України, яке засвідчило відсутність у них вживання терміну «першочергове», що пов'язане у соціальному законодавстві із відведенням земельних ділянок УБД. Поняття «черговість» у земельному законодавстві застосовується в окремих випадках стосовно: – освоєння земельних ділянок; – розгляду документації із землеустрою; – переважного права купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення. В єдиному приписі, де наявний зв'язок між ЗК України та законом про СВВ, встановлено, що земельні торги не проводяться при безоплатній передачі земельних ділянок особам, статус УБД яким надано відповідно до закону про СВВ.

4. Аргументовано, що категорія «пільги», що вживається у соціальному законодавстві по відношенню до земельного права УБД характеризується наступними ознаками: – надання додаткових матеріальних та соціальних благ і послуг; – надання переваг порівняно з іншими громадянами; – звільнення від виконання окремих обов'язків та/або надання додаткових прав, порівняно з правами інших суб'єктів; – функціонально призначені для підвищення результатів та активності діяльності, а також забезпечення відновлення працездатності; – поліпшення становища за рахунок скорочення обсягу прав у інших осіб.

5. Виявлено дискусійні та проблемні аспекти інституту гарантій земельних прав УБД, що полягають в: – необґрунтованому строковому характері оренди земельної ділянки УБД, що є меншим від можливого; – пропозиції визначення урядом порядку укладення договорів оренди земельної ділянки УБД; – наявності корупційної складової у відносинах з надання земельних пільг УБД; – декларативному характері відповідальності ОВВ та ОМС за порушення права власності на землю УБД.

Перспективним напрямом для подальших досліджень, окремого аналізу в наступних публікаціях уявляється розгляд питання про відповідальність органів влади за незабезпечення або неналежне забезпечення захисту земельних прав УБД.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
2. Конституція України : Основний Закон України від 28 червня 1996 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
4. Костянтин Рибалко. «Першочергові» права захисників України на землю: на роздоріжжі законодавчих ініціатив (13.06.2023). *Вісник НААУ*. № 5(91). URL: <https://unba.org.ua/publications/print/8120-pershochergovi-prava-zahisnikiv-ukraini-na-zemlyu-na-rozdorizhzhizakonodavchih-iniciativ.html> (дата звернення: 17.09.2024).
5. Коломіїцева Д.М., Саркісова Т.Б. Проблеми реалізації права на землю учасниками бойових дій та перспективи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. – С. 123-127. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.26>
6. Пасіка С.П., Скиба О.С., Горбачук О.П. Деякі питання проблем правового регулювання надання земельних ділянок учасникам бойових дій. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. том 31 (70), № 1. – С. 135-141. DOI <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.1/25>
7. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
8. Андрейцев В.І. Екологічне право: *Курс лекцій*. Київ: Вентурі, 1996. 207 с.
9. Краснова М.В., Краснова Ю.А. Реалізація та захист екологічних прав громадян: теоретико-правові аспекти: *наукове видання*. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2021. 148 с.
10. Кірін Р.С. Актуальні проблеми урбоекологічного права: монографія / *НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»*. Київ, Дніпро: Журфонд., 2023. 351 с. DOI: <https://doi.org/10.35668/978-617-14-0043-6>
11. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 р. про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу (Фінансовий Регламент), про внесення змін до регламентів (ЄС) № 1296/2013, (ЄС) № 1301/2013, (ЄС) № 1303/2013, (ЄС) № 1304/2013, (ЄС) № 1309/2013, (ЄС) № 1316/2013, (ЄС) № 223/2014, (ЄС) № 283/2014 та Рішення № 541/2014/ЄС та про скасування Регламенту (ЄС, Євратом) № 966/2012 : Міжнародний документ від 18.07.2018 р. № 2018/1046. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2018. / L 193 /, стор. 1.
12. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
13. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
14. Про затвердження Порядку проведення експериментального проекту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери : наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства цифрової трансформації України від 03 березня 2021 р. № 112/29, Постанова Правління Пенсійного фонду України від 03 березня 2021 р. № 8-1. *Офіційний вісник України*. 2021. № 23, ст. 1104.
15. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 458/2007 від 25 квітня 2007 року про Європейську систему інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS) : Міжнародний документ від 25.04.2007 р. № 458/2007. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2007. / L 113 /, стор. 3.
16. Кірін Р.С., Гришак С.В. Забезпечення і реалізація екологічних прав у стратегіях державної політики та безпеки: виклики воєнного періоду. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 1, – С. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/chem.v1.2023.12>
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України від 24 березня 2022 р. № 2145-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31, ст. 1635.
18. Проект Закону про внесення змін до Земельного кодексу України щодо пільгового надання в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності учасникам бойових дій № 10417 від 19.01.2024 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43534> (дата звернення: 17.09.2024).
19. Пояснювальна записка до проект Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо пільгового надання в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності учасникам бойових дій». / *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/2fafa094-f84b-4f64-bf0f-fd762ffc777a> (дата звернення: 17.09.2024).